

MARTÍ MASSAFONT COSTALS (BARCELONA, 1918)

La marca del segell del fotògraf Martí Massafont al revers de moltes fotografies de les llars gironines és quelcom habitual. Molts encara recorden com al crit de “foto, foto” recorria el pont de Pedra amb la càmera a coll per congelar un instant de les vides dels vianants mudats que passejaven durant els dies de festa. Més enllà dels retrats, el seu treball a peu de carrer deixarà també testimoni d’una Girona singular i poc coneguda, allunyada de les imatges captades pels fotògrafs oficials, però també distant de l’estètica de concurs tan present en aquests anys i dels fets noticiables que es publicaven a la premsa local del moment.

Martí Massafont amb la seva càmera. 1966

Martí Massafont Costals neix el 29 de març de 1918 a Barcelona, però ben aviat es trasllada a viure amb els seus pares a la població empordanesa de l'Escalà. La marxa del pare va provocar un darrer trasllat, aquest cop cap a Girona, on es va establir en un pis del barri del Mercadal amb la seva mare.

Malgrat les dificultats, la seva mare va aconseguir una feina com a cosidora a l'Hospici Provincial, que en aquells moments estava emplaçat a la Casa de Cultura Tomàs de Lorenzana i regentat per les monges paüles. El centre va acollir el nen i li va proporcionar l'educació que en aquells temps no hauria pogut assolir de cap altra manera. S'iniciava en aquests moments una estreta relació que duraria tota la vida i que permetria al fotògraf cobrir tots els actes de l'Hospici durant anys, fins i tot després del trasllat de la llar infantil al nou edifici del Puig d'en Roca.

Des de petit, Martí Massafont va manifestar la voluntat de ser fotògraf. La seva mare fins i tot va arribar a contactar amb una casa de fotografia del carrer Nou perquè hi pogués fer d'aprenent, però les necessitats econòmiques li van fer descartar aquest ofici per, finalment, anar a treballar com a mosso d'encàrrecs a la ferreteria Escatllar, a les voltes de la rambla de la Llibertat.

Als 18 anys es va fer voluntari al servei militar per tal de poder estar a prop de casa. El primer de juliol de 1936 va entrar a la caserna d'artilleria, al costat del mercat d'abastaments, només uns dies abans de l'alçament militar i de l'esclat la Guerra Civil. L'hivern de 1939, com moltes altres víctimes de la Guerra, va marxar en retirada cap a França i va travessar la frontera amb destí al camp de refugiats d'Argelers. Per fugir de les dures condicions del camp de refugiats es va fer voluntari en una companyia de treballadors estrangers de l'exèrcit francès encarregada de reforçar la línia Marginot, el sistema defensiu que havia d'aïllar la frontera francesa de l'alemanya després de l'esclat de la II Guerra Mundial. Només va arribar fins a París; el fet de ser fill únic amb una mare a càrrec li va permetre aconseguir un permís i tornar a Girona.

El retorn a Girona no va ser fàcil i després d'un temps treballant en feines precàries va ser readmès a la ferreteria Escatllar, ara ja com a depenent. A la botiga va conèixer la que seria la seva esposa, Maria Fontanils, qui seria un pilar molt important en la professió del fotògraf. Es varen casar l'any 1943 i després d'uns anys vivint al barri del Mercadal a prop de l'església de Santa Susanna, es varen traslladar al carrer Canonge Dorca per instal·lar-se en una de les cases per a treballadors de la família Escatllar. Eren unes cases per a

obrers projectades per l'arquitecte gironí Josep Claret i Rovira i iniciades l'any 1937, en plena Guerra Civil. Amb l'arribada de la dictadura, la família Escatllar les va adquirir i un cop acabades, les va destinar als seus treballadors. Moltes de les seves fotografies familiars tindran com a escenari aquest carrer, les casetes i les desaparegudes hortes que les envoltaven. L'any 1945 van tenir un fill, en Lluís, que malgrat interessar-se per la fotografia i ajudar als pares durant un temps, no s'hi va dedicar professionalment.

No seria fins a l'any 1947 que Martí Massafont recuperaria el vell projecte de dedicar-se a la fotografia. Les càmeres eren cares i amb el sou d'un dependent era gairebé impossible adquirir-ne una. Per això, va demanar un préstec de 3.000 PTA (18 €) al seu patró de la ferreteria Escatllar. Es tractava d'un aparell molt rudimentari que només li va durar un any, però amb el qual va experimentar fins al punt que el treball d'assaig-error va ser el millor dels aprenentatges.

En començar a moure's pels carrers de la ciutat fou necessari regularitzar la seva situació professional. Tal com marcava la llei, va obtenir el carnet de fotògraf professional i es va afiliar al Sindicato Vertical de Indústries Químicas. Amb els anys també va ser membre de l'Associació Catalana de Fotògrafs Professionals i de l'Associació de Fotògrafs Professionals de la Província de Girona. D'altra banda, calia autorització explícita del municipi on s'exercia. Pel Llibre d'actes de l'Ajuntament de Girona sabem que el 1950 el ple de la Junta Permanent va acordar "accedir a la petició presentada pel Sr. Martí Massafont Costals sol·licitant autorització per exercir de fotògraf ambulat pels carrers de la ciutat previ pagament dels arbitris i drets municipals corresponents".¹

Carnet de la Federació Catalana d'Associacions de Fotògrafs Professionals.

Per les imatges que es conserven al seu fons, sabem que a principis de 1947 ja estava fent fotografies al carrer. De dilluns a dissabte feia de dependent i els diumenges de fotògraf. S'instal·lava en zones de pas que li asseguraven la clientela, com el pont de Pedra, la rambla Verdaguer o a l'alçada del pont de la Palla o del de Sant Agustí. Malgrat que treballava tot l'any, els dies de més feina coincidien amb les Fires i Festes de Sant Narcís, el dia de Tots Sants, el Diumenge de Rams i el Divendres Sant, dies assenyalats en què s'aplegava el màxim de gent al carrer.

La gran oferta de fotògrafs al centre de la ciutat el va portar a diversificar els llocs on captar les seves imatges. El parc de la Devesa, molt concorregut els dies festius, és l'escenari d'algunes de les seves fotografies, sobretot el passeig central i la zona coneguda com el Relotge de la Devesa. La gent que passejava per aquest parc urbà ja havia estat immortalitzada per altres fotògrafs amb anterioritat, com ho demostra el fet que a principis dels anys trenta ja s'hi hagués instal·lat un fotògraf "minuter". Un altre indret proper a la Devesa on s'instal·la amb la seva càmera és el pont de Mart, conegut com el pont d'en Vidal per la fàbrica de gasoses que hi havia just al costat. La variant més interessant la constitueixen els retrats de famílies i amics a la piscina de la Devesa, sortint de l'aigua amb banyador com si el fotògraf els hagués sorprès amb la seva càmera, que són un testimoni de com gaudien els gironins del temps lliure del cap de setmana. Els retrats de gent a les terrasses dels bars de la Rambla o de la plaça de Sant Agustí il·lustren també el nou concepte d'oci que ràpidament s'obria pas entre les classes treballadores.

Retrat a la piscina de la Devesa. 1953

Les fotografies que es realitzaven a l'aire lliure durant el cap de setmana es lliuraven a domicili al cap de tres dies. Per complir amb els clients ell i la seva esposa dedicaven bona part de la nit a revelar-les al soterrani de casa seva on tenien muntat un rudimentari laboratori. Pel preu de 3 PTA (0,02€) es podien aconseguir 2 fotografies; per 5 PTA (0,03 €), 4 fotografies.

Martí Massafont confessava molts anys més tard que guanyava unes 60 PTA (0,36 €) per setmana fent aquestes fotografies. En un principi era un treball de supervivència, però amb el temps la fotografia va arribar a proporcionar-li més guanys que la seva feina com a dependent. Malgrat això, va alternar les dues feines fins a la seva jubilació.

El gran canvi en la carrera del fotògraf va arribar de la mà d'una millora tècnica; d'una banda, l'aparició dels flaixos portàtils, i de l'altra, l'adquisició l'any 1951 d'una càmera Leica. L'aparell, comprat a un coronel de la Guàrdia Civil, va costar 12.000 PTA (72 €) i com era habitual en l'època, possiblement procedia de l'estraperlo. El flaix electrònic portàtil li va permetre cobrir actes en interiors com ara batejos, comunions i casaments, amb els guanys econòmics que això suposava per un fotògraf. Per un reportatge de casament es podien guanyar fins a 500 PTA, a més del treball de còpies per als convidats que generava l'esdeveniment. Martí Massafont va fotografiar aquest tipus d'esdeveniments socials durant vint-i-cinc anys, moltes vegades acompanyat pel fotògraf Josep Maria Font, de Santa Coloma de Farners.

El naixement del Document Nacional d'Identitat (DNI), el 1951, va donar lloc a un nou camp d'explotació. Entre les moltes fotografies de carnet que va fer per a particulars i familiars destaquen les de les monges de clausura de la majoria de convents de la ciutat, que només es deixaven fotografiar per ell. Les fotografies identificatives que acompanyaven aquesta i d'altra documentació es feien amb un llençol blanc que algú aguantava darrere del fotografiat. Posteriorment, amb la homologació de les fotografies per a la documentació, aquest negoci va quedar exclusivament per als estudis fotogràfics. Aquestes imatges esdevingueren el testimoni d'una època.

La seva consolidació com a professional arribà amb el pas dels anys. Progressivament les fotografies de carrer i d'esdeveniments socials es varen anar alternant amb reportatges fotogràfics fets per encàrrec que varen permetre al fotògraf consolidar-se en la seva professió.

La bona relació amb diferents estaments i institucions de la ciutat li varen permetre fotografiar persones i llocs que no estaven a l'abast d'altres fotògrafs, encara que fossin oficials. L'amistat amb el doctor Montequi li va obrir les portes de l'Hospital de Santa Caterina on, a part de fer fotografies mèdiques amb finalitats científiques, també retratava els malalts enllitats durant les visites que feia setmanalment al centre hospitalari. Aquestes fotografies, on sovint apareix el pacient envoltat dels seus familiars, eren enviades a aquells que estaven lluny com a testimoni de la bona recuperació del malalt. Els quiròfans, el material mèdic, els metges, les infermeres i les monges paüles que atenien els malalts eren protagonistes habituals del seu objectiu, fet que atorgava a aquestes imatges un alt valor documental.

L'amistat amb diferents militars també li va obrir les portes de l'Hospital Militar, emplaçat a l'antic convent de Mercè. Els soldats malalts, sovint enllitats, es retrataven per enviar un testimoni als familiars que moltes vegades es trobaven lluny. Els que estaven en procés de recuperació es fotografiaven amb l'uniforme al pati de l'Hospital, a tocar de la muralla.

El vincle de Martí Massafont amb l'Hospici Provincial Bisbe Lorenzana es remunta a la infància del fotògraf, temps en què les monges el van acollir sota la seva protecció. En el fons sovintegen retrats de les monges paüles amb els seus característics hàbits, però la riquesa de les imatges de l'Hospici cal trobar-la en la cobertura d'altres actes com les comunions dels nens i nenes del centre, els pastorets o l'arribada dels Reis Mags. L'Hospici només centrava l'atenció dels fotògrafs quan es feien visites oficials, però Martí Massafont va anar més enllà i va captar-ne la quotidianitat amb la seva càmera.

Monges de l'Hospici. 1957

Els contactes amb el món eclesiàstic li van facilitar també la seva tasca de fotògraf d'esdeveniments socials. En un moment en què comencen a imposar-se les exclusives entre diferents fotògrafs per cobrir aquest tipus d'actes, va veure com se li permetia fotografiar a l'interior d'esglésies on altres fotògrafs no podien accedir.

Les diferents processons que es portaven a terme a la ciutat, principalment per Setmana Santa i per Corpus, eren àmpliament seguides pels fotògrafs que, amb les seves càmeres, captaven la idiosincràsia d'aquests actes religiosos. Les autoritats eclesiàstiques, civils i militars centraven l'interès dels fotògrafs, tant amateurs com professionals, però l'objectiu de Martí Massafont anava més enllà i també retratava les persones anònimes que assistien a la processó. Així, les imatges captades durant les processons, com també les benediccions de Sant Antoni Abat o de Sant Cristòfol, ens permeten fer un acurat seguiment de tots els estaments de la societat gironina i recompondre visualment una història que sembla reservada només a les classes dirigents.

Un capítol a part mereix la relació amb l'Escolania del Mercadal, dirigida per mossèn Ferran Forns durant més de quaranta anys, i on el seu fill Lluís va fer d'escolà durant uns anys. Els actes d'aquest cor infantil, com també els de l'Escolania de Sant Feliu, varen ser immortalitzats per la seva càmera diverses vegades. Entre els negatius que es conserven al fons destaquen els reportatges dedicats a les anomenades Diades de Germanor, unes trobades anuals dels antics escolans de l'Escolania del Mercadal que Martí Massafont va fotografiar íntegrament fins a la mort de mossèn Ferran Forns.

La societat benestant gironina i les classes dirigents tenien com a punt de trobada el Casino Gironí. L'entitat celebrava diferents balls de gala durant l'any, dels quals els més concorreguts eren la posada de llarg de les joves de les famílies benestants gironines i els balls de gala de les Fires i Festes de Sant Narcís. Els fotògrafs no autoritzats tenien vetada l'entrada a l'interior, per això s'aplegaven a les escales del Casino i es repartien la feina. La quantitat de fotografies d'aquest tipus que trobem al fons ens fa pensar que Martí Massafont tenia una bona clientela entre els membres de l'alta societat.

Els esports també varen centrar el seu interès. Era habitual trobar-lo amb la seva càmera seguint competicions esportives, com ara les curses de ciclisme urbà que recorrien els carrers de la ciutat, les curses d'atletisme celebrades a les instal·lacions del GEIEG a la Devesa o els partits de futbol del Girona FC al camp de Vista Alegre. L'esport femení, promogut per la Sección Femenina, també era objecte de la càmera de Martí Massafont. Les fotografies fetes durant les curses de braus que periòdicament es feien a la plaça de Girona són abundants. Amb la seva càmera capta diferents moments de les curses, els toreros, picadors i d'altres professionals del toreig. Les visites a la plaça de braus servien també per fotografiar el públic que assistia a l'espectacle en família o amb amics, com

també la banda militar que hi tocava o les forces de l'autoritat que vetllaven pel bon desenvolupament de l'espectacle.

Les fotografies d'àmbit privat fetes per encàrrec mostren bocins de vida quotidiana amb una gran força evocadora. Les escenes més familiars i costumistes captades durant una festivitat o una celebració s'alternen amb els retrats, individuals o de tota la família, fets majoritàriament a l'interior del domicili del client. Sovint la tria de l'espai no és fortuïta, amb tota naturalitat posen pel fotògraf al costat dels nous béns de consum adquirits per la família: una nevera o un televisor esdevenen el decorat triat per a moltes d'aquestes imatges, com també la bicicleta, una moto o, en el millor dels casos, el nou cotxe familiar.

Entre els seus reportatges més destacats hi ha esdeveniments excepcionals per la ciutat com la visita del General Franco l'any 1949, l'arribada de la Verge de Fàtima el 1951, la inauguració del barri de Sant Narcís l'any 1952, l'enterrament del bisbe Josep Cartañà el 1963, o la Missió Infantil del 1965. També les condicions meteorològiques adverses com les inundacions de 1960 o les nevades de 1954. Altres reportatges testimonien la vida a la ciutat al llarg dels anys cinquanta i seixanta com les revetlles a la piscina de la Devesa, els carnivals que se celebraven en domicilis privats o al Casino Gironí, les festes del Mercadal o les comunions que el bisbe Josep Cartañà portava als malalts en els hospitals civil i militar.

Malgrat fotografiar esdeveniments molt importants per a la ciutat, no va treballar mai com a reporter gràfic. Tot i això, algunes de les seves fotografies varen ser publicades en premsa o en revistes locals, com el diari *Los Sitios* o la *Revista de Girona*.

El seu fons, format per més de 100.000 fotografies, és una crònica de la ciutat que al llarg de més de cinquanta anys Martí Massafont va fotografiar nodrint-se de persones corrents, de manifestacions populars sentenciades a desaparèixer amb el pas dels anys i, sobretot, dels canvis arquitectònics d'una ciutat en procés de transformació.

Fina Navarrete Sánchez

---

¹ AMGi. Fons Ajuntament de Girona, Actes de la Comissió Permanent 11/08/1950, registre 5133, f. 111v-114v.